

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**ВЕЋУ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ ПРАВНО-ЕКОНОМСКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Наставно-научно веће Факултета политичких наука именовало је 5. јула 2018. проф. др Слободана Г. Марковића, ФПН – УБ, за ментора, а проф. др Милана Вукомановића, Филозофски факултет – УБ, за коментора за кандидата Ивана Е. Костића за рад на докторској дисертацији под насловом „Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета *Младих муслимана*“.

На седници Одељења за новинарство и комунологију која је одржана 1. априла 2021. године, констатовано је да је кандидат Иван Е. Костић завршио писање докторске дисертације под насловом „Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета *Младих муслимана*“. Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 8. априла 2021. године именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације у саставу: научна саветница др Радмила Радић, Институт за новију историју Србије, Београд; проф. др Милан Вукомановић, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, коментор, и проф. др Слободан Г. Марковић, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, ментор.

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Иван Е. Костић рођен је 1979. године у Београду. Након завршених основних студија арапског језика и књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду уписао је на истом факултету мастер студије Културологије – Исламска цивилизација и култура. Овај ниво студија завршава 2010. године са просечном оценом 10 одбранивши мастер рад на тему „Видови исламског реформизма у XIX и XX веку“.

У периоду од 2011. до 2013. године радио је као предавач на Факултету за медије и комуникације Универзитета *Сингидунум* на предметима Култура и историја Блиског истока и Оријентализам и окцидентализам.

Један је од оснивача Балканског центра за Блиски исток, чији је извршни директор постао 2013. године. У Центру као главни уредник води и његову издавачку делатност у оквиру које је досад Цанер публиковано десет књига.

Са проф. др Радетом Божовићем и проф. др Мирјаном Теодосијевић коаутор је књиге *Прогоњени ислам* публиковане 2013. године, а 2019. године приредио је и хрестоматију *Савремена исламска мисао* и књигу *Религија, веровање и грађански идентитет*. Члан је Управног одбора Европске муслиманске мреже са седиштем у Бриселу, уређивачких одбора научних часописа – *Часопис за религијске науке Ком* и *Анали Гази Хусрев-бегове библиотеке*. Такође, стални је сарадник на пројекту *Yearbook of Muslims in Europe* који од 2009. године спроводи Универзитет у Лајдену, као и на пројекту *Islamophobia in Europe* који се реализује под покровитељством Фондације SETA (*Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*) и обухвата 35 држава Европе.

Током 2020. године био је гостујући истраживач у Центру за студије Југоисточне Европе (*Zentrum für Südosteuropastudien*) Универзитета у Грацу. У истом Центру као гостујући предавач од 2020. године држи предавања из области исламских студија у оквиру мастер и докторских студија.

Од стране Уреда за демократске институције и људска права при Организацији за европску безбедност и сарадњу лиценцирани је тренер за обуку

о злочинима почињеним из мржње, са акцентом на антимуслимански расизам и исламофобију.

Такође, био је руководилац, сарадник или експерт-консултант на значајном броју пројеката који су спроведени у различитим државама у свету и у региону.

Објављени радови и књиге кандидата:

1. Kostić, Ivan Ejub (2012), „Hassan al-Bana i pokret Muslimanske braće”, *Kom: časopis za religijske nauke*, I (1): 113–127; UDK: 28: 929 Ал-Баџа Х. 329.3: 28(620) "19" ISSN: 2334-6396 (M53, K52).
2. Božović, R., Kostić, I. E. & Teodosijević, M. (2013), *Progonjeni islam*, Beograd, Utopia. (M42)
3. Kostić, Ivan Ejub (2015), „Sličnosti i razlike u političkim mišljenjima Abul-Ale Mavdudija i Sajida Kutba”, *Kom: časopis za religijske nauke*, IV (2): 71–89; UDK: 28-662:32 "19" 28-67 Мавдуди А. 28-67 Кутб С. ISSN: 2334-6396 (M53, K52).
4. Kostić, Ivan Ejub (2016), „Islam i feminizam u postkolonijalnom dobu”, *Kom: časopis za religijske nauke* (M52), V (3): 95–119; UDK: 141.72:28-1 28-662:305-055.2 316.662-055.2:28 ISSN: 2334-6396 (M53, K52).
5. Kostić, Ivan Ejub (2015), „Serbia”, in: O. Scharbrodt (ed.), *Yearbook of Muslims in Europe, Volume 7*, Leiden, Boston: Brill: 503–515. (M13)
6. Kostić, Ivan Ejub (2017), „Serbia”, in: O. Scharbrodt (ed.), *Yearbook of Muslims in Europe, Volume 8*, Leiden, Boston: Brill: 598–611. (M13)
7. Kostić, Ivan Ejub (2018), „Serbia: National Report 2017”, in: F. Hafez (ed.), *Europe Islamophobia Report 2017*, Istanbul: SETA: 545–560. (M14)
8. Kostić, Ivan Ejub (2018), „Serbia”, in: O. Scharbrodt (ed.), *Yearbook of Muslims in Europe, Volume 9*, Leiden, Boston: Brill: 588–599. (M13)
9. Kostić, Ivan Ejub (prir.) (2019), *Savremena islamska misao*, Beograd, Sarajevo, Balkanski centar za Bliski istok i Centar za napredne studije. (M48)

10. Kostić, Ivan Ejub (2019), „Serbia: National Report 2018”, in: F. Hafez (ed.), *Europe Islamophobia Report 2017*, Istanbul: SETA: 545–560. (M14)
11. Kostić, Ivan Ejub (prir.) (2019), *Religija, verovanje i građanski identitet*, Beograd, Balkanski centar za Bliski istok i Misija OEBS Srbija. (M49)
12. Kostić, Ivan Ejub (2019), „Serbia”, in: O. Scharbrodt (ed.), *Yearbook of Muslims in Europe, Volume 10*, Leiden, Boston: Brill: 581–594. (M13)
13. Kostić, Ivan Ejub (2020), „Attitudes toward Bosniak Muslims and Kosovar Albanians and historical revisionism in the Serbian media”, *Context: Journal of Interdisciplinary Studies* Vol. 7 (1): 31–61.
14. Karčić, Harun & Kostić, Ivan Ejub (2020), *Media Discourse on Islam in the Western Balkans*, Sarajevo, Center for Advanced Studies. (M42)
15. Kostić, Ivan Ejub (2020), „Serbia: National Report 2019”, in: F. Hafez (ed.), *Europe Islamophobia Report 2017*, Istanbul: SETA: 682–702. (M14)
16. Kostić, Ivan Ejub (2021), „Serbia”, in: E. Racić (ed.), *Yearbook of Muslims in Europe, Volume 12*, Leiden, Boston: Brill: 588–599. (M13)
17. Galijaš, Armina i Kostić, Ivan Ejub (2021), „Being a Muslim in Belgrade. Ivan Ejub Kostić in Conversation with Armina Galijaš”, *Comparative Southeast European Studies*, Vol. 60 (1): 109–132. <https://doi.org/10.1515/soeu-2021-2005>. (M23)

Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација „Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета *Младих муслимана*” кандидата Ивана Е. Костића технички је усклађена са Упутством о облику и садржају докторске дисертације на начин на који се она брани на Универзитету у Београду од 2019. године. Писана је фонтом *Book Antiqua*, са проредом 1 и маргинама 20 мм. Дисертација има 286 страна, од којих је 256 страна основног текста, а остатак чине списак библиографских јединица и два прилога. Списак коришћених извора има 279 јединица које обухватају 69 јединица примарне архивске грађе и 210 јединица које обухватају научне изворе –

монографије, зборнике и чланке у научним часописима, као и текстове у периодичним публикацијама.

Основни текст садржи шест поглавља.

Прво поглавље обухвата *Увод* у коме су дефинисани теоријски оквири и кључни појмови (стр. 1–23).

Друго поглавље, под насловом *Историјски осврт на околности у Босни и Херцеговини које су претходиле оснивању покрета Млади муслимани* (стр. 23–49), кандидат је поделио на четири потпоглавља.

Треће поглавље носи назив *Прва фаза покрета Млади муслимани 1939–1949.* (стр. 60–164) и оно је подељено на шест потпоглавља.

Исто тако и четврто поглавље под насловом *Даљи развој организације Млади муслимани 1949–1983.* (стр. 164–228) подељено је на осам потпоглавља. У трећем и четвртом поглављу кандидат је обилато користио досад нетретирану архивску грађу која се тиче организације *Млади муслимани*. На тај начин кандидат је био у позицији да изнесе одређен број закључака до којих је стигао анализом прикушњених различитих видова архивских докумената.

Пето поглавље носи назив *Трећа фаза – од уметске транснационалне заједнице ка провинцијалном етно(конфесионалном) националном идентитету 1988–1990* (стр. 233–251) и подељено је на три потпоглавља.

Шесто, последње, поглавље садржи *Закључак* (стр. 251–257) у коме је кандидат сумирао претходно изнете аргументе и ставове.

Списак литературе заузима 19 страна (стр. 257–276). Осим списка литературе у рад су уврштена и два прилога – један који се односи на првобитна програмска документа организације и други који представља прву Програмску декларацију Странке демократске акције (стр. 276–286)

Поглавља су систематично подељена и, тамо где је оправдано, уведен је и већи број потпоглавља, чиме је учвршћена структура и олакшано читање рада.

Докторска дисертација представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу.

Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду утврђено је да досад није браћена докторска дисертација под називом ове дисертације.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања дисертације била је анализа конструкције, развоја и трансформације идентитета организације *Млади муслимани* која је као панисламски покрет настала у освит Другог светског рата на подручју Босне и Херцеговине. Главно истраживачко питање на које је кандидат у свом раду настојао да одговори јесте:

Како и због чега је дошло до „идеационе конверзије“, то јест, до радикалног дисконтинуитета са панисламским светоназором у корист етнонационалне идеје код припадника организације Млади муслимани и осуђених муслиманских интелектуалаца у Сарајевском процесу 1983. године у време увођења вишестраначја у Југославији?

Како би одговорио на ово питање, кандидат је у раду ставио главни акценат на два истраживачка метода – историјски метод примењен на један друштвени покрет и квалитативну анализу дискурса.

Историјски приступ примењен на друштвени покрет омогућио је кандидату да анализира организацију током њених различитих развојних периода, то јест да сагледа идентитетске промене кроз које је организација прошла и да идентификује различите облике њеног друштвеног активизма.

Услед чињенице да је теза фокусирана на организацију која је настала и скоро искључиво деловала на територији Босне и Херцеговине, кандидат се такође посветио и специфичним аспектима локалне историје како би могао да на адекватан начин објасни настанак организације *Млади муслимани*.

У раду је прво дат краћи осврт на различите историјске периоде током којих је Босна и Херцеговина била у саставу Османског царства, затим Аустро-Угарске, као и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевине Југославије. Кандидат се у анализи наведених различитих историјских периода фокусирао на политичке, друштвене, економске и религијске специфичности босанскохерцеговачких муслимана који су погодовали да се потенцијално створи засебна комунитарна свест.

Кроз анализу политичких, друштвених, економских и религијских специфичности босанскохерцеговачких муслимана кандидат је у раду изнео главне структуралне и психолошке разлоге и факторе који су, по његовом мишљењу, погодовали успостављању једног ужег колективног идентитета, а који је резултирао колективном акцијом и настанком организације *Млади муслимани* 1939. године која је афирмисала специфично идентитетско и вредносно усмерење.

Осим спољашњих структуралних и психолошких разлога који су довели до стварања колективног идентитета, у раду су дефинисане и вредносне норме и идеје којима су се чланови организације водили током формативног процеса, као и начини на које су они уоквиравали поруке и служили се постојећим ресурсима како би привукли што већи број младих босанскохерцеговачких муслимана (пан)исламском активизму.

Путем разумевања основних вредносних постулата и светоназора припадника организације као и начина на који су идентитет и структура организације иницијално конструисани, у раду је анализиран њен даљи развој током друге фазе која је трајала од 1960. до 1983. године. Током овог периода посебан акценат анализе стављен је на специфичан вид исламског активизма који се одвијао у неповољним, репресивним околностима, које су биле условљене доласком Комунистичке партије на власт након окончања Другог светског рата.

После анализе друге фазе организације и њеног развоја и специфичних модела (исламског) активизма у раду је посебно посвећена пажња трећој и завршној фази организације која се одиграла након 1988. године, у време увођења

вишестраначја и оснивања Странке демократске акције 1990. године, пред почетак процеса дисолуције Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Кандидат сматра да је током ове фазе дошло до фундаменталних идентитетских и идеационих трансформација, то јест до радикалног вредносног дисконтинуитета са панисламским светоназором који су чланови организације гајили пола века уназад.

Кандидат Иван Е. Костић определио се да за предмет истраживања своје докторске дисертације узме тему која је досад на простору бивше Југославије била само површно третирана у публицистици, али не и у научној литератури. Због тога, за истраживање које је кандидат Иван Е. Костић спровео може да се очекује да ће унапредити фонд научно-теоријског сазнања о друштвеним покретима, посебно онима који се воде исламским идејама, али и да ће отворити простор за даље проучавање саме организације *Млади муслимани*.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У својој докторској дисертацији кандидат Иван Е. Костић пошао је од основне хипотезе да је:

кључни фактор за настанак организације Млади муслимани било слабљење политичких представника босанскохерцеговачких муслимана крајем 1930-их година 20. века, као и потреба за очувањем културно-религијског идентитета у време почетка Другог светског рата, а који је био у снажној вези са осећањем припадности транснационалној заједници муслимана (умету) која се са постепеним урушавањем Османског царства први пут суочила са животом под властима које су биле немуслиманске.

С друге стране, како би показао даљи развој организације и посебно њену идентитетску трансформацију, кандидат Иван Е. Костић водио се и још двома специфичним хипотезама којима је настојао да у раду докаже:

X1: Да је до идеационе конверзије припадника организације крајем 1980-их година дошло због неутилитарности и дисфункционалности панисламистичких убеђења у контексту високог степена секуларности босанскохерцеговачких муслимана, али и жеље да се на првим вишестраначким изборима 1990. године оствари убедљив изборни резултат.

X2: Наведена идеациона конверзија кључни је фактор промене светоназора од панисламистичке ка националној идеологији.

Комисија констатује да је кандидат сакупио опсежан емпиријски материјал (примарне изворе) који потврђује како основну, тако и друге две специфичне хипотезе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводном делу рада представљени су истраживачки проблеми и циљ докторске дисертације као и теоријски и истраживачки оквири који су у раду примењени. Такође, у уводу је изнесен и преглед литературе која се бави теоријама идентитета, колективног идентитета и друштвених покрета, као и исламског активизма. Осим тога, у уводном делу су јасно одређени главни појмови који су неопходни за правилно разумевање природе идентитета организације *Млади муслимани* попут: ислама, исламске политичке теорије, (пан)исламизма и исламског активизма.

Такође, кандидат се у закључку уводног дела посебно осврнуо и на однос исламског учења према националном идентитету, при чему је пружио и јасну диференцијацију између етнонационализма, религијског национализма и исламистичког светоназора.

Осим наведеног кандидат Иван Е. Костић је у уводном поглављу истакао и то да је ради израде тезе спровео двогодишње теренско истраживање током којег је прикупио изворну архивску грађу која до сада није коришћена, попут: званичних докумената, памфлета и часописа организације, приватних писама и аутобиографских списа њених припадника. Кандидат је прикупио и документа са судских процеса против чланова организације крајем 1940-их, као и 1983. године када је покренут Сарајевски процес против тринаест муслиманских интелектуалаца. Такође, кандидат је урадио и серију полуструктурираних интервјуа с некадашњим припадницима *Младих муслимана*, као и с онима којима је суђено у Сарајевском процесу.

Због разноврсности прикупљеног материјала, Иван Е. Костић се одлучио да у раду примени квалитативну анализу дискурса која му је омогућила да сагледа како се путем употребе одређеног дискурса уоквирио специфичан, исламистички, поглед на свет и идентитет.

У другом поглављу кандидат Иван Е. Костић разматрао је специфичне историјске околности које се тичу босанскохерцеговачких муслимана а које су претходиле и погодовале оснивању организације *Млади муслимани*. Тако је кандидат представио за тезу релевантне друштвенополитичке околности у Босни и Херцеговини у време владавине Османског царства, аустроугарске окупације, Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевине Југославије. Осим тога, кандидат се у овом поглављу посветио и томе на који начин су се пад Османског царства и укидање калифата 1924. године рефлектовали на босанскохерцеговачке муслимане.

У трећем поглављу конкретније су анализирани друштвенополитичке околности у којима је организација *Млади муслимани* настала. Посебан акценат је стављен на позиционираност припадника организације током Другог светског рата према Независној Држави Хрватској, усташкој идеологији, припадности хрватском националном идентитету, националсоцијалистичкој идеологији и Исламској верској заједници и босанскохерцеговачком клеру.

Такође, у овом делу рада Иван Е. Костић извршио је и периодизацију активности припадника организације и дефинисао њен иницијални друштвено-социјални активизам и идејно позиционирање организације у контексту (транснационалног) исламског покрета.

Ово поглавље, осим периода Другог светског рата, обухватило је и дешавања након завршетка рата и долазак на власт Комунистичке партије 1945. године, који је резултирао прогоном припадника *Младих муслимана* и одлуком да се овај покрет на територији Федеративне Народне Републике Југославије потпуно елиминише.

Четврто поглавље дисертације посвећено је даљем развоју организације, тачније њеној другој фази, која обухвата период од 1960. до 1983. године. Током ове фазе, након одслужених вишегодишњих затворских казни, из затвора излазе некадашњи чланови покрета, од којих најистакнутији представници поново почињу с активностима које попримају другачији модел деловања него што је то био случај за време Другог светског рата.

Осим разматрања модификованог вида активизма организације, током овог периода написана су и два најзначајнија рада које је потписао Алија Изетбеговић – *Исламска декларација* и *Ислам између Истока и Запада*. Путем анализе садржаја ова два рада као и писаних текстова других припадника *Младих муслимана* из овог периода, кандидат је дошао до закључка да је код њих био присутан снажан идеолошки анимозитет према идеји националне идентификације и фундаментална приврженост (пан)исламистичким идејама. Значај ове чињенице

кандидат је посебно разматрао у светлу одлуке врха Комунистичке партије да за босанскохерцеговачке муслимане нормира националну одредницу „Муслиман“.

На крају овог поглавља кандидат се детаљно посветио и анализи Сарајевског процеса из 1983. године када је група муслиманских интелектуалаца предвођена Алијом Изетбеговићем осуђена на укупно 89 година затвора.

У петом поглављу кандидат је показао како и због чега је по изласку из затвора 1988. године дошло до идеационе конверзије припадника покрета *Млади муслимани* и осуђених муслиманских интелектуалаца током Сарајевског процеса 1983. године у време увођења вишестраначја у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и почетка њене дисолуције. У овом делу рада кандидат се критички осврнуо и на иницијално политичко деловање Алије Изетбеговића који је у то време већ постао неформални лидер исламских интелектуалаца и активиста који су у прошлости суђени као припадници организације *Млади муслимани*. Иван Е. Костић је анализом новинских интервјуа и најзначајнијих докумената из овог периода дошао до закључка да је деловање вођства Странке демократске акције (СДА) било „непринципијелно“ у смислу да се оглушило о прву страначку Програмску декларацију, као и своја предизборна обећања чиме је, у његовом тумачењу, СДА допринела заоштравању међуетничких односа у републици.

У закључку рада кандидат је представио на који начин се „идеациона конверзија“ од панисламистичког светоназора ка националној идеологији одразила на идентитет некадашњих припадника организације *Млади муслимани*, али и на политичку и друштвену збиљу муслимана/Бошњака на територији Босне и Херцеговине, као и на институцију Ријасета Исламске заједнице Босне и Херцеговине. Осим тога, у закључку кандидат је компаративним приступом указао и на то како су друге (пан)исламистичке организације и интелектуалци у исламском свету кренули у потпуно супротном правцу покушавајући да

афирмишу значајно инклузивније политике и вредности грађанске државе и идентитета што је стајало у радикалној опозицији ономе што је учинила СДА која се, како кандидат закључује, определила за еклузивистичку, етнонационалну, политику.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Научни значај дисертације огледа се у томе што она доприноси истраживачком пољу које се бави проучавањем конструкције и развоја идентитета исламских покрета које је досад у значајној мери неистражено. У оквиру исламских студија, ако се и бавило питањем исламских покрета и активизма, акценат је по правилу био на дескриптивном приказу историјата организација.

Осим тога, број радова који су обухватили истраживање покрета „изнутра“ путем интервјуа с његовим припадницима, као и кроз приступ програмским и пропагандним материјалима, минималан је. Разлог за тако нешто јесте што исламски покрети углавном функционишу под снажном (системском) репресијом због чега су приморани да претежно делују у илегалу. Услед таквих околности, истраживачи немају прилике да ступе у директнији контакт с припадницима покрета и да се упознају с њиховом структуром и активизмом из прве руке. Зато, због чињенице да је зарад израде ове дисертације спроведено вишегодишње теренско истраживања током којег је прикупљен значајан број примарних извора, обимна архивска грађа, као и интервјуи с припадницима покрета, може да се констатује да је кандидат остварио један од пионирских радова из области конструкције колективног идентитета исламских организација и исламског активизма на просторима бивше Југославије и на Балкану.

Претходно наведено посебно се односи на организацију *Млади муслимани* која представља једну од најмање изучаваних организација из доба бивше Југославије. Тако, сем недавно публиковане докторске дисертације Армине Омерике под насловом *Islam in Bosnien-Herzegowina und die Netzwerke der Jungmuslime*

(1918–1983), до данас не постоји ниједан научни рад који се детаљније бавио организацијом *Млади муслимани*. Посебно неистражена област јесте разумевање идентитета и идеја организације *Млади муслимани*, као и развој и трансформација кроз коју су њени припадници прошли од настанка покрета 1939. године па до оснивања СДА 1990. године.

Због свега наведеног Комисија сматра да је одговарајућим истраживачким поступком и праћењем савремених академских стандарда, кандидат Иван Е. Костић успео да оствари оригиналан научни резултат и да академској заједници и постојећем научном фонду да научни допринос, док је конкретно тематско поље које се бави друштвеним покретима у контексту исламских организација својим радом у одређеној мери и надоградио.

6. Закључак

Кандидат је спровео вишегодишње и обухватно истраживање исламског активизма и студије случаја покрета Младих муслимана. При томе је исламски активизам сагледао како у теоријском погледу, тако и кроз упознавање с бројним студијама случаја овог типа активизма у свету. У дисертацији је Костић детаљно обрадио студију случаја једног таквог покрета. Његово истраживање покрета *Младих муслимана* обухвата свеобухватан увид у литературу о овом покрету и историјском контексту у коме је деловао, дугогодишње прикупљање сваког штапаног документа везаног за овај покрет, прикупљање опсежне правне грађе везане за процесуирање чланова овог покрета, обављање бројних полуструктурисаних интервјуа с припадницима овог покрета, и прикупљање видео материјала. На тај начин, кандидат је успео да прикупи вредну грађу која је импресивна и по обиму и по обухватности.

Примењена дискурзивна анализа на тако опсежној грађи пружа изузетан увид у настанак, развој и деловање покрета *Младих муслимана*, али и значајан

допринос разумевању друштвене и културне историје Босне и Херцеговине у периоду деловања овог покрета.

Дисертација се бави важним питањем преображаја идентитета на некадашњем османском Балкану из верско-етничког у национални, а на примеру босанскохерцеговачких муслимана кроз студију случаја покрета *Младих муслимана*. Главни задатак који је кандидат себи поставио био је да објасни како је дошло до преображаја идентитета једне групе која је припадала уметској транснационалној заједници до националног идентитета. Односно како је ова група од холистичког исламског светоназора еволуирала ка национализму који је, по природи ствари, секуларна идеологија. У анализи се закључује да је ова еволуција водила настанку СДА, која је прихватила етнонационализам уместо ранијег холистичког исламизма, па аутор тај преображај сагледава на критички начин.

У анализи идентитетског преображаја аутор се држао превасходно оних теоријских модела који су настали на анализи везаној за исламске покрете. У развоју сваког националног покрета постоји специфичан историјски део који се у сваком појединачном случају исказује и на посебан и локалан начин, али постоји и општи контекст развоја грађанства, секуларизма и националне државе изван којих је немогуће концептуализовати феномен национализма. Зато и исламски свет у свим својим појавностима подлеже општим оквирима овог феномена па је, у том смислу, могло бити корисно анализирати упоредивост развоја национализма код босанскохерцеговачких и других муслимана, али и у односу на хришћанске народе Балкана и у односу на развој национализма у Европи. Тек у таквом упоредном сагледавању могло би да се у целини размотри које су опције уопште биле реално могуће и на располагању покрету који има аспирације да доминантно утиче на једну етничку заједницу.

Без обзира на ту ширу перспективу која остаје недоречена, докторска дисертација кандидата Ивана Е. Костића пружа значајан и вредан увид у разумевање динамике културних и идентитетских токова код

босанскохерцеговичких муслимана у постосманском периоду. Дисертација осликава драматичну интеракцију османског идејног наслеђа с европском модерном, и идентитетске трансформације које настају као резултат таквог контекста. У том смислу дисертација је и важан допринос културној и друштвеној историји Босне и Херцеговине и постосманских простора уопште.

Коначно, на нивоу студије случаја, дисертација представља и важан допринос анализи трансформације верских у националне покрете у оквиру исламске традиције, али и уопште анализи преображаја верских у националне покрете.

Предлог Комисије

После обухватне и и критичке оцене садржаја и резултата докторске дисертације, чланови Комисије једногласно оцењују да докторска дисертација кандидата Ивана Е. Костића под насловом **„Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета Младих муслимана“** представља самостални и оригинални научноистраживачки рад, **те да су се стекли услови за њену јавну одбрану**. Имајући у виду значај истраживања и проблематике, резултате истраживања и изведене закључке, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију кандидата Ивана Е. Костића под насловом **„Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета Младих муслимана“**.

На основу свега наведеног, Комисија има част да предложи Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да **усвоји Извештај, формира комисију за одбрану у истом саставу и да одобри јавну одбрану** докторске дисертације **„Конструкција, развој и трансформација идентитета покрета Младих муслимана“** кандидата Ивана Е. Костића.

У Београду,
22. априла 2021.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Слободан Г. Марковић,
редовни професор, ментор,
Факултет политичких наука, УБ

Проф. др Милан Вукомановић,
редовни професор, коментор,
Филозофски факултет, УБ

Др Радмила Радић, научна саветница,
Институт за новију историју Србије